

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO
Trg francoske revolucije 7
SI-1000 LJUBLJANA
Tel: 00-386-(0)1-200-27-11
Faks: 00-386-(0)1-200-27-34
e-pošta: jernej.zupancic@uni-lj.si

Projektna naloga za izdelavo ekspertnega mnenja:

PROSTORSKE USMERITVE IN UKREPI ZA RAZMEŠČANJE DRUŽBENIH DEJAVNOSTI V OMREŽJU NASELIJ

Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Urad za prostorsko planiranje

Izvajalec: Inštitut za geografijo

Nosilec: dr. Jernej Zupančič

Ljubljana, oktober 2001

VSEBINA POROČILA

I. UVODNI DEL

II. OCENA IN DOPOLNITVE STROKOVNE PODLAGE

2.1. PREDLOG SPREMEMB STRUKTURE STROKOVNE PODLAGE

2.2. DOPOLNITVE STROKOVNIH PODLAG

2.2.1. Usklajenost prostorskega plana s cilji in strategijami družbenih dejavnosti

2.2.1.1. Področje izobraževanja

2.2.1.2. Področje zdravstva

2.2.1.3. Področje socialnega varstva

2.2.2. Usklajena in dopolnjena omrežja družbenih dejavnosti

2.2.2.1. Področje izobraževanja

2.2.2.2. Področje zdravstva

2.2.2.3. Področje socialnega varstva

2.2.3. Usmeritve in instrumenti za načrtovanje na regionalni in lokalni ravni

2.2.3.1. Področje izobraževanja

2.2.3.2. Področje zdravstva

2.2.3.3. Področje socialnega varstva

TABELARIČNE IN KARTOGRAFSKE PRILOGE

LITERATURA IN VIRI

I. UVODNI DEL

Družbene dejavnosti sodijo v okvir storitev, ki ga vsaka skupnost potrebuje za svoj obstoj in razvoj. Družbene dejavnosti predstavljajo pomemben del funkcij, ki jih lahko neko naselje nudi svojemu vplivnemu ali administrativnemu območju. Po drugi strani pa je lociranje družbenih dejavnosti, še posebej tistih višjega ranga, pomemben dejavnik stopnje centralnosti in obenem privlačni element za naselitev in opravljanje različnih gospodarskih in negospodarskih dejavnosti. Med družbene dejavnosti sodijo zlasti izobraževanje različnih vrst in stopenj, različne ravni zdravstvenega varstva ter socialno varstvo, pa tudi upravne dejavnosti, politika, kultura, umetnost in šport

Skupni cilj družbenih dejavnosti izobraževanja, zdravstva in socialnega varstva je, da skupaj z ostalimi dejavnostmi v prostoru zagotavljajo zadovoljevanje temeljnih človekovih v njegovi individualni in kolektivni (družbeni) naravi. Še posebej pa skrbijo za:

- doseganje primerne kakovosti bivanja
- družbeno pravičnost
- uresničevanje načela dajanja enakih razvojnih možnosti
- zmanjševanje razlik med območji, socialni skupinami in družbenimi sloji
- ohranjanje in razvijanje človeškega potenciala
- ohranjanje in razvijanje notranje družbene kohezije ter identitete prebivalstva in prostora.

Družbene dejavnosti delujejo po načelih družbene pravičnosti, enakopravnosti, solidarnosti, ekonomičnosti. Omrežje različnih ustanov družbenih dejavnosti mora biti razmeščeno v prostoru tako, da zadovoljuje trem temeljnim kriterijem: dostopnosti (prijazno do uporabnikov), učinkovitosti (doseganje kakovostnih in količinskih kriterijev) ter racionalnosti (minimalizacija stroškov; prijazno do države).

Posebej je treba izpostaviti večfunkcionalni značaj ustanov, v katerih oziroma prek katerih se sicer redno izvajajo družbene dejavnosti. To so tudi ustanove, v katerih je zaposleno sorazmerno veliko število ljudi. Te ustanove so tudi srečevališča ljudi, posredniki, mediji komunikacij, prizorišča različnih družabnih priložnosti, prizorišča kulture in umetnosti. S svojo dejavnostjo in fizičnimi objekti gradijo identiteto prostora in z utrjevanjem medčloveških stikov in odnosov krepijo nacionalno, regionalno in lokalno identiteto.

Družbene dejavnosti so tesno vpete v okolje in z njim trajno vzpostavljajo odnose soodvisnosti. Zaradi tega prihaja do številnih interakcij med družbeni in ostalimi dejavnostmi, tako pozitivnimi (končni ekonomski, družbeni in politični učinek je izboljšanje stanja na ožjem in širšem območju), pa tudi negativnimi (prihaja do konfliktnih rab prostora, kjer si dejavnosti očitno nasprotujejo).

Sedanje omrežje družbenih dejavnosti na področjih izobraževanja, zdravstva in socialnega varstva je dediščina preteklih obdobj, predvsem obdobja socialistične družbene ureditve po drugi svetovni vojni, ko se je uveljavil koncept policentričnega prostorskega razvoja. Zasnovan je bil na administrativni razdelitvi na velike občine s sorazmerno znatnimi pristojnostmi. Ta koncept je okrepil vrsto majhnih lokalnih središč, zavrl pa je razvoj močnejših regionalnih središč. Prav dodelitev različnih »družbenih« dejavnosti je bila v kar nekaj slovenskih primerih poglaviti dejavnik prebivalstvene rasti, urbanizacije in krepitve še ostalih funkcij.

Policentrični koncept prostorskega razvoja z upoštevanjem procesov suburbanizacije, trenda razpršene koncentracije, mreženja mest in oblikovanja povezanih aglomeracij – mestnih pokrajin na eni ter opaznim nadaljevanjem praznjenja podeželskega periferne prostora na drugi strani, predstavlja temelje poselitvenega vzorca Slovenije danes in tudi v prihodnosti. Med ključnimi cilji zasnove poselitve sta zadržanje poselitve na redko naseljenih podeželskih območjih, nadzorovana suburbanizacija v širšem zaledju mest, povezovanje mest v omrežja ter rast državne prestolnice in regionalnih središč. Tak koncept predstavlja ogrodje, ki ga mora čimbolj enakomerno, učinkovito in racionalno pokriti omrežje družbenih dejavnosti. Sedanje omrežje z vrsto ustanov, naprav in objektov pomeni obenem tudi materialno, z zaposlenim in usposobljenim osebjem pa kadrovsko dediščino, katere prilagajanje, spreminjanje in vzdrževanje je drago in organizacijsko zahtevno opravilo.

Pri presoji lokacij in organiziranosti ustanov mreže družbenih dejavnosti na področjih izobraževanja, zdravstva in socialnega varstva je treba posebej upoštevati:

- zasnovo poselitve (stanje in trende)
- omrežje mest
- socialno in prostorsko mobilnost prebivalstva

- razporeditev ostalih funkcij v prostoru glede na namen in lokacijo
- demografski razvoj (stanje in trende)
- prostorsko strukturo območja
- infrastrukturno opremljenost in povezanost
- strukturne značilnosti prebivalstva (starost, poklic, izobrazba, socialnoekonomski položaj, druge lastnosti)
- način življenja prebivalstva (delovni, bivalni, oskrbni, izobraževalni itd. ritem)
- predpostaviti hiter nadaljnji razvoj komunikacijske tehnologije v informacijski družbi
- vpetost v širše evropsko okolje, kar prinaša prednosti (racionalnost), pa tudi vrsto tveganj (konkurenčnost)
- naravo ustanove oziroma dejavnosti.

V prostoru ostaja kot dediščina vrsta ustanov, naprav, objektov in usposobljenega kadra, kar skupaj predstavlja pomembno dediščino pri zasnovi in izvajanju različnih družbenih dejavnosti. V strokovni podlagi so navedena merila in standardi, v osnutku prostorskega plana pa strategija, cilji in namen ter prostorska razporeditev družbenih dejavnosti in njihova organizacija v prostoru. V nadaljevanju je mogoče potrditi obstoječe stanje v naravni in planu oziroma predlagati spremembe in argumente zanje, in sicer:

- potrditi smiselnost sedanjega realnega in /ali planskega stanja
- predlagati dopolnitve sedanje mreže z notranjo reorganizacijo in izpostavami
- predlagati večjo centraliziranost ustanov s koncentracijo v pomembnejših središčih in ukinjanje v manjših; v slednjih izgubo nadomestiti z različnimi oblikami »mobilne« pomoči na izbranih področjih
- predlagati povečanje ali zmanjšanje pristojnosti
- predlagati spremembo standardov.

Prav tako je treba določiti prioritete organizacije in ukrepov ter določiti, v katerih primerih je smiselno ali celo nujno urejati dejavnosti drugače kot po standardih.

II. OCENA IN DOPOLNITVE STROKOVNE PODLAGE »OMREŽJE JAVNIH SLUŽB DRUŽBENIH DEJAVNOSTI ŠOLSTVA, ZDRAVSTVA IN SOCIALNEGA VARSTVA

2.1.PREDLOG SPREMEMB STRUKTURE STROKOVNE PODLAGE

Strokovna podlaga je vsebinski del pojasnil prostorskega plana o družbenih dejavnostih, njegovih principih in načelih organizacije in delovanja, o pristojnostih posameznih ravni, izvajalcih in financerjih. Vsebinska zasnova je celovita in korektna, morda pa bi jo kazalo zaradi preglednosti in sistematike (kar je tudi vsebinskega pomena, ker kaže na prioritete in notranjo hierarhično povezanost) preurediti na splošni in sektorski del. V grobem bi torej izgedala takole:

I.SPLOŠNI DEL

1.1.Uvod: o družbenih dejavnostih, njihovi vlogi in pomenu v prostoru

- 1.2.Zakonska izhodišča:*
- 1.2.1.Uresničevanje javnega interesa
 - 1.2.2.Področje delovanja
 - 1.2.3.Izvajalci
 - 1.2.4.Financiranje
 - 1.2.5.Kriteriji za organizacijo
 - 1.2.6.Območja pokrivanja družbenih dejavnosti

II.SEKTORSKI DEL

- 2.1.Področje izobraževanja:*
- 2.1.1.Uvod. Strategija, temelji in cilji
 - 2.1.2.Predšolska vzgoja in OŠ
 - 2.1.3.Splošno in poklicno srednje šolstvo
 - 2.1.4.Višje in visoke šole
 - 2.1.5.Izobraževanje za odrasle
 - 2.1.6.Izobraževanje in usposabljanje posebnih skupin prebivalstva
- 2.2.Področje zdravstva:*
- 2.2.1.Uvod. Strategija, temelji in cilji
 - 2.2.2.Primarna raven
 - 2.2.3.Sekundarna raven
 - 2.2.4.Terciarna raven
- 2.3.Področje socialnega varstva:*
- 2.3.1.Uvod.Strategija, temelji in cilji
 - 2.3.2.Merila za določitev mreže ustanov socialnega varstva:
 - Količinski
 - Kakovostni
 - Organizacijski
 - 2.3.3.Nosilci uresničevanja programov

2.2. DOPOLNITVE STROKOVNE PODLAGE

2.2.1. Usklajenost prostorskega plana s cilji in strategijami družbenih dejavnosti

2.2.1.1. Področje vzgoje in izobraževanja

Izmed vseh družbenih dejavnosti ima področje vzgoje in izobraževanja, vključno z znanstveno-tehnološkim servisom, zdaleč največji razvojni pomen. Informacijska doba in globalizacijski procesi ustvarjajo potrebo po nenehno učeči se družbi, v različnih starostnih obdobjih in za različne potrebe: formalno šolsko raven z osnovno, srednjo šolo in univerzo, funkcionalno usposabljanje v delovni dobi ter univerza za tretje življenjsko obdobje z značajem priložnostne aktivnosti. Vsem je skupna nenehna težnja po pridobivanju znanj, spretnosti, izkušenj ter navad, s katerimi je mogoče uspešno vključitev v domače in mednarodno družbo dela, komunikacij, oskrbe, rekreacije in regeneracije in na ta način izboljševanje kakovosti življenja in bivanja. Izobraževanje in vzgoja sta neločljivo povezani dejavnosti, katerih uspešno izvajanje zagotavlja tudi realizacijo nekaterih vsebin prostorskega plana, kot je na primer povečanje strateške teže Slovenije v mednarodnem okolju, povečanje človeškega potenciala, izboljšanje kakovosti bivanja, prizadevanje za skladen sonaravni razvoj, prizadevanje za ohranitev naravne in kulturne dediščine ter identitete prebivalstva in prostora Slovenije ter druge vsebine, ki jih lahko izvajajo le ustrezno izobraženi, vzgojeni in usposobljeni ljudje. Za to potrebujejo prisotnost nenehnega »servisa« izobraževalnih ustanov, ki širše, predvsem pa v svojem bližnjem okolju ustvarjajo duhovne in materialne (prostorske) pogoje za nenehno izpopolnjevanje na različnih področjih, obenem pa opravljajo več drugih, za delovanje družbe neobhodnih funkcij. Posebej je treba omeniti tudi skrb za osebe, ki iz različnih razlogov potrebujejo posebno podporo in imajo specifične vzgojnoizobraževalne potrebe. Vzgojna in izobraževalna dejavnost obsega tri ravni formalnega šolstva (osnovno, srednjo, višjo oziroma visoko) ter posebno raven za osebe s posebnimi potrebami.

Posebej je treba obravnavati vzgojnoizobraževalno problematiko manjšin: madžarske v obmejnih onmočjih z Madžarsko v Prekmurju ter Italijanov v Slovenski Istri, ki so urejene z manjšinsko zakonodajo in pravicami, izvirajočimi iz ustave. Sicer so del izobraževanega sistema Slovenije. Še večjo specifičnost pa predstavljajo vzgojnoizobraževalna prizadevanja za romsko prebivalstvo, ki je po socialnih karakteristikah marginalna pozoroma robna skupina. Potrebni so posebni vzgojni, socialni in ekonomski ukrepi za čim uspešnejšo družbeno integracijo romskega prebivalstva, vendar ob zadržanju njihove kulture in identitete.

2.2.1.1.1. Predšolska in osnovnošolska vzgoja in izobraževanje

Predšolsko in osnovnošolsko raven vzgoje in izobraževanje je obvezna za vse, normirana po vsebini in obsegu ter dostopna vsem. Za šolstvo te ravni skrbi država skupaj z lokalnimi skupnostmi (ki jih v tem pogledu zadeva Zakon o lokalni samoupravi, po katerem je lokacija osnovne šole takorekoč eden od ustanovitvenih pogojev občin). Sistem predšolske in osnovnošolske vzgoje ter izobraževanja obsega in vzgojnoizobraževalne vsebine posreduje celotni mladi generaciji javni in zasebni vrtci, javne osnovne šole. Dejavnost, materialni stroški, investicije in druge stroške krijejo iz javnih sredstev, sredstev ustanoviteljev (občine), plačila staršev, donacij in drugih virov. Za delovanje šol je določen šolski okoliš, ki zajema območje, na katerem lahko starši vpišejo otroke v šolo.

Prostorski plan opredeljuje pomen in vlogo delovanja mreže osnovnih šol, vrtcev in glasbenih šol tako na splošni ravni, kakor v Obrazložitvah. V planu je podčrtana vloga te vzgojnoizobraževalne ravni kot sistema, ki na ozemlju celotne Slovenije, za vse prebivalstvo, zagotavlja enovito ponudbo, ki naj da vsem enake začetne možnosti, se pravi jih usposobi za nadaljnje šolske stopnje in s tem pridobitev strokovnih – poklicnih kakor tudi splošnih znanj, navad in spretnosti. Zato je temeljnega pomena zagotavljanje dostopnosti in učinkovitosti, medtem ko se kriterij racionalnosti nanaša predvsem na način in mesto izvajanja. Prav tako pa se v obeh delih planskega dokumenta poudarja tudi vloga ustanov predšolske in osnovnošolske ravni kot prvega in celo izključnega kriterija centralnosti, kjer se hierarhija naselij sploh začne. Predstavlja torej minimalno prostorsko funkcijo, javni servis, ki ima v svojem okolju še številne druge učinke. Plan je s podlagami povsem skladen v smislu ciljev, ocene vloge in pomena vrtcev, osnovnih šol in glasbenih šol ter dolgoročno razvojno strategijo družbe in prostora v kateremkoli razvojnem scenariju gospodarstva in družbe. Je stalnica.

Šolska mreža se je oblikovala v preteklih desetletjih na kriterijih dostopnosti, učinkovitosti in racionalnosti in se prilagodila upravnim razdelitvam, populacijskim gostotam (torej dejanskemu omrežju naselij) in predvidenim širitvam. Sedaj obstaja mreža okrog 800 osnovnih šol z dodatnimi podružnicami na območjih večjih razdalj in redkejših poselitve. Na opredelitev potreb po osnovnošolskih objektih in vrtcih vplivajo predvsem selitvena

gibanja (urbanizacija oziroma suburbanizacija) znotraj slovenskega prostora ter naravni prirastek, ki krči številčnost osnovnošolske populacije v prihodnosti v celoti. Zato širjenje omrežja z novimi šolami ni potrebno, možne pa so racionalizacije šolskega omrežja na območjih redke poselitve in izrazitega demografskega nazadovanja.

Šolski sistem primarne ravni za pripadnike manjšin (Italijanov, Madžarov) in etnične skupnosti (Romov)

2.2.1.1.2. Srednješolska in poklicna vzgoja in izobraževanje

Sistem srednjega šolstva obsega razvejano mrežo šol, ki obsegajo različne poklicne šole (z dve- in triletnimi programi), tehniške in strokovne srednje šole (štiriletni program), splošne in strokovne gimnazije, glasbene šole ter dijaške domove. Sistem srednjega šolstva skrbi za vzgojo in izobraževanje kadrov neposredno za poklic, s specialističnim usposabljanjem ter kot osnovo za nadaljnje višje- in visokošolsko oziroma univerzitetno izobraževanje. Te šole so lahko tudi neposredna podpora regionalnemu gospodarstvu in zato praviloma locirane v krajih regionalnega pomena in mestnega značaja, kjer so prisotne tudi ostale storitvene funkcije in močnejše gospodarstvo. Nekatere strokovne šole so tudi rezultat določene gospodarske ali kulturne tradicije mesta ali širšega območja.

Ustanovitelj srednjih poklicnih, tehniških in strokovnih šol ali gimnazij je država, lahko pa tudi lokalna skupnost (mestna občina), podjetje (npr. rudnik, metalurški obrat) ali pa zasebnik. V domeni države je usmerjanje in spremljanje strokovnosti dela, financiranje pedagoške dejavnosti in materialnih izdatkov, investicij in drugih obratnih stroškov, lokalne skupnosti pa poskrbijo za lokacijo. Organizirana mora biti tako, da vsem, ki so izpolnili osnovnošolske obveznosti, omogoči študij vsaj do pridobitve prvega poklica ali do mature. Namen dijaških domov je, da omogoči vsem dijakom, ki sicer izpolnjujejo pogoje za vpis v izbrani program, a so od šole preveč oddaljeni za racionalno in učinkovito dnevno vožnjo, normalne razmere za učenje in delo. Glasbene šole so namenjene pridobitvi osnovne glasbene izobrazbe.

Prostorski plan opredeljuje mrežo poklicnih, srednjih tehniških in strokovnih šol ter gimnazij predvsem v smislu pokrivanja terciarnih (storitvenih) funkcij na regionalni ravni in je predvsem realizacija koncepta policentričnega razvoja na ravni srednjevelikih urbanih središč. Centri srednjih šol, gimnazije, dijaški domovi in glasbena šola predstavljajo poleg upravnih, trgovskih in zaposlitvenih funkcij jedro mestotvornih in mestoslužnih funkcij in močno okrepijo vlogo središč, v katerih se nahajajo, v hierarhiji naselij. Srednje šolstvo je močan lokacijski dejavnik, ki privlači tudi druge dejavnosti. V obrazložitvi plana je v mednarodnih izhodiščih poudarjena vloga povečane stopnje centralnosti v pomembnejših slovenskih regionalnih središčih, v delu o družbenih dejavnikih je izobrazba (na splošno) opredeljena kot ključni razvojni dejavnik družbe (družba znanja, učeča se družba), gospodarstva, povečevanja konkurenčnosti, izravnavanja regionalnih neravnovesij ter na področju zasnove poselitve kot utrjevalec hierarhije naselij.

Sedanje stanje mreže ustanov srednjega šolstva so regijsko razporejene in odraz funkcionalne členitve posameznih krajev in območij, prav tako pa tudi populacijske moči oziroma hierarhije naselij. Večina krajev z nad 5000 prebivalci ima kakšno od ustanov srednjega šolstva. Mreža šol prostorsko ni enakomerno porazdeljena. V strukturi srednjih šol prihaja zaradi spremenjenih potreb po poklicnih profilih do velikih premikov v strokovni usmerjenosti srednjih šol in deloma tudi poklicnih šol. Čedalje večji delež mladine se odloča za nadaljevanje na višješolski in univerzitetni ravni, zato so v ponudbi srednješolskih programov čedalje bolj iskani različni gimnazijski programi in splošne usmeritve, ki prek mature vodijo k nadaljevanju študija in izpopolnjevanju izobrazbe. Veliko krizo so začutile zlasti tiste šole, ki so bile navezane na razvojne usmeritve nekaterih velikih podjetij in regionalnih gospodarstev. Take šole so na primer metalurške, rudarske, za tekstilno industrijo. S propadom ali preusmeritvijo teh velikih obratov so bile potrebne velike preusmeritve programov.

Drugi dejavnik je denacionalizacija, ki jemlje in obenem daje vrsto novih lokacijskih priložnosti. Razmeroma veliko je zahtev po novih lokacijah srednjih šol, ki naj bi prinesle večji bivalni standard na šolo in učenca, končali bi se izmensko potekajoči programi, šole bi lahko prostore in naprave tržile v lokalnem okolju, povečala pa bi se tudi povezanost z okoljem.

Splošna ocena je, da plan v splošnem zajema poglobilne cilje in strategije razvoja družbe in gospodarstva na eni, ter umešča tudi s pomočjo mreže srednjega šolstva naselja v ustrezno prostorsko hierarhijo omrežja mest, prav tako nudi poglobilne pogoje policentričnega koncepta prostorskega razvoja in uravnovešanje medregionalnih razlik. Mreža srednjega šolstva je v splošnem glede na možne demografske spremembe v prostoru zadostna in večje korekture niso potrebne. Precej pa je sprememb na lokalni ravni – mikrolokaciji.

2.2.1.1.3. Višje in visokošolsko izobraževanje, univerze in znanost

Univerze, višje in visoke šole ter znanstvenoraziskovalni inštituti so ustanove nacionalnega pomena. Njihovo ustanavljanje, financiranje in nadziranje dela je v pristojnosti države. Ustanovijo jo lahko tudi regije. Znanstvene inštitute lahko ustanovijo država, regije, mesta, podjetja in posamezniki, financirajo pa se iz javnih in nejavnih virov. V okvir višje- in visokošolske oziroma univerzitetne sodijo organsko tudi večje (študijske) knjižnice. Posebni kriteriji za vzpostavljanje višje- in visokošolskih ustanov ter raziskovalnih dejavnosti niso navedeni, čeprav bi bilo smiselno izpostaviti vsaj naslednje:

- strateški interes države
- pokrivanje regionalnih potreb z upoštevanjem tovrstne infrastrukture na drugi strani meje
- specifična gospodarska in kulturna struktura območja
- ugodnosti lokacije (stare stavbe z več prostori, prijeten ambient, cene zemljišč in storitev
- rang mesta v omrežju mest oziroma urbanih pokrajin
- izobraževalno ali / in raziskovalno tradicijo na območju.

Za izobraževanje na ravni višjih-, visokih šolah in univerzah se odloča čedalje večji delež srednješolske mladine, zato število študentov narašča kljub zmanjševanju številčnosti populacije v tem starostnem obdobju. V prihodnosti se bo porast števila študentov umiril. Porast števila študentov prinaša vrsto težav tehnične, ekonomske in prostorske narave, zato so nepriljubljena omejevanja vpisa v posamezne programe skoraj nujen in razumljiv, dolgoročno pa ne najbolj razumen ukrep (če je znanje res temeljna razvojna kategorija). Poleg tega je treba računati na določen porast tudi zaradi mednarodne izmenjave in privlačnosti slovenskih univerz (sedaj še skromne) tudi za tuje študente. V slednjem se zrcali mednarodni značaj in pomen visokošolskega oziroma univerzitetnega študija.

V prostorskem planu in Obrazložitvah je vlogi višje-, visokošolskega in univerzitetnega študija odmerjena ustrezno velika pozornost. V okviru mednarodnih izhodišč je vloga univerz kot podpornega člana pri znanstveno-tehnološkem razvoju mesta in širše regije ter vpliva čez mejo (obenem z vplivom tujih univerz v sosednjih državah). Mednarodni značaj v strokovni podlagi ni posebej izpostavljen. Na področju družbenih in gospodarskih dejavnikov nastopa univerzitetna sfera skupaj z znanstvenoraziskovalno, kar je povsem ustrezno (in v kontekstu evropskih integracij tudi praviloma neločljivo). Strokovna podlaga znanstvene in razvojno-raziskovalne in tehnološke plati skoraj ne omenja. Še posebej pa je plan izpostavil vlogo posameznih izobraževalnih in znanstvenih ustanov kot temeljnih funkcij središč mednarodnega pomena (Ljubljana, Maribor, Koper) pa tudi večjih oziroma pomembnejših regionalnih središč (npr. Nova Gorica, Novo Mesto, Kranj, Celje). To so podporne funkcije regionalnemu gospodarstvu in izobraževalna središča, ki ob dvigovanju vloge mest z lokacijo univerzitetnih in sorodnih ustanov pridobivajo na pomenu v omrežju mest in hierarhiji naselij, obenem zvišujejo tudi vrednost omrežja mest v medregionalnem in tudi mednarodnem pogledu. To je še posebej izpostavljeno pri nekaterih obmejnih območjih (npr. Maribor, Koper, Nova Gorica, pa tudi Novo Mesto), kjer na drugi strani obstajajo že dejavna univerzitetna središča, raziskovalno – razvojni tehnološki centri in podobno (primer Gradca napram Mariboru, Celovca in Beljaka napram Kranju, Gorice in Vidma napram Novi Gorici in Trsta napram Kopru).

Predvsem pa je plan podčrtal veljavo višješolske, visokošolske in univerzitetne ter znanstvenoraziskovalne dejavnosti v družbenem razvoju. Informacijska družba je družba izredne socialne in posledično tudi prostorske dinamike. Namen te ravni izobraževanja in usposabljanja je v prvi vrsti povečevanje človeškega potenciala (prek višje vrednosti delovne sile), mednarodne konkurenčnosti, varovanja dediščine in okolja (to zmorejo samo ustrezno osveščeni, usposobljeni in konkurenčni), izboljševanje kakovosti bivanja in življenja, boj proti revščini in socialni izključenosti in sorodni cilji. Pri tem je treba opozoriti tudi na pomen nekaterih podpornih dejavnosti s področja kulture (knjižnice, muzeji, galerije in podobno).

Trenutno delujeta v Sloveniji dve univerzi (Ljubljana, Maribor), ustanovljena je tretja (Koper) z skupno okrog 45.000 študenti. Organizirane so v številne fakultete. Višje in visoke šole so bile pred desetletjem še večinoma članice univerz, sedaj so ločene od njih. Zaradi naraščajočega števila študentov in potreb po vedno zahtevnejših znanjih narašča tudi število oddelkov na skoraj vseh področjih, obenem pa se krepijo tudi različne oblike specialističnega usposabljanja in podiplomskega študija. V luči teh potreb se krepijo tudi interesi za razširitvijo mreže višješolskih, visokošolskih in univerzitetnih ustanov ter raziskovalnih inštitutov ter tehnološko-razvojnih centrov tudi v regionalnih središčih. Odprt evropski prostor s prostim pretokom in celo vzpodbujevanimi izmenjavami študentov, predavateljev in raziskovalcev dajejo številne možnosti zlasti študentom na robnih,

obmejnih območjih. Posledično se krepijo težnje po ustanavljanju malih specializiranih univerzitetnih in sorodnih ustanov v regionalnih središčih, kar pa je tudi posledica odpora proti centru (Ljubljani). Ta legitimni proces ima podporo tudi v nastajajočih in že delujočih središčih v bližnji soseščini (npr. Zagrebu, računalniški center v Beljaku, univerza v Gradcu, humanistični in politološki študij v Gorici, delovanje Sinhrotrona pri Trstu in podobno), ki krepí centrifugalne tendence na slovenskem ozemlju. Ti centri namreč omogočajo ob predpostavki odprte meje enostavno dnevno vozaštvo zaradi izobraževanja, s tem pa slabitev funkcij slovenskih območij, ki bi tako le obrnile smer perifernosti in jo ustvarile na notranji strani Slovenije (med Ljubljano kot populacijskim, gospodarskim infrastrukturnim, kulturnim, političnem, univerzitetnem in znanstvenem »jedru« in ga na ta način oslabilе. Obenem pa je prestolnica neupravičeno v strahu pred izgubo pozicije najmočnejšega regionalnega središča v slovenskem okviru. Ključnega pomena za razumevanje stanja in hierarhije naselij pa ni slovenski (zaprt), temveč odprt (evropski) model, ne le zaradi evropske integracije, temveč še bolj zaradi globalizacije ne glede na potek schengenskih meja. Okrepljena regionalna središča bodo malo zmanjšala število študentov v Ljubljani, vsekakor pa bodo uspešno konkurirala univerzitetnim centrom v sosednjih državah in s tem okrepila vlogo Ljubljane kot edinega makroregionalnega središča v širšem sosedstvu Slovenije. Povečala bodo torej mednarodni pomen, s tem pa tudi mednarodno institucionalizacijo Ljubljane in Ljubljanske mestne regije v okviru evropskih makroregionalnih središč.

Trenutno so fakultete, višje in visoke šole ter raziskovalna središča še v Kopru in sosednjih obalnih mestih (Izola, Piran, Portorož), v Novi Gorici, v Kranju in na Bledu, kar predstavlja solidno osnovo za razširitev te dejavnosti v slovenskih regionalnih središčih. Plan ne izdvaja posebnih standardov glede minimalnega zaledja ustanov univerzitetne ravni in sorodnih institucij, pač zaradi mednarodnega značaja. Smiselno pa je ločiti univerze (z več fakultetami, knjižnicami, raziskovalnimi jedri ipd.) z lokacijo v mestnih središčih mednarodnega pomena od posameznih višjih in visokih šol ter raziskovalno-razvojnih centrov, ki lahko okrepijo predvsem hierarhijo regionalnih središč.

2.2.1.1.4. Vzgoja, izobraževanje in usposabljanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami

Ustanov s prilagodjenim programom za osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, z motnjami v gibanju, vidu, sluhu in drugih organskih težavah ter osebami z vedenjskimi motnjami, sodijo v okvir oskrbe in niso razvojno naravnane. Prostorski plan jih izrecno nikjer ne omenja, smiselno pa so zajeti predvsem pri obrazložitvah, v delu ki govori o zagotavljanju vsem enakih možnosti, o skrbi pred revščino in socialno izključenostjo, ki naj jo bodo deležni vsi. Te ustanove imajo obenem značaj vzgoje in izobraževanja, oskrbe in varstva, pa tudi rehabilitacije in usposabljanja. Oskrbni, vzgojnoizobraževalni in korektivni značaj te dejavnosti se prepletajo. Ustanavlja jih država in zanje tudi skrbi, lahko pa tudi lokalna skupnost, zasebnik ali civilne nevladne iniciative, če za to izpolnjujejo formalne (strokovne) pogoje. Pokrivajo območje nekako po regionalnem ključu, deloma še po upravnih enotah. Nekatere od teh ustanov potrebujejo posebne lokacije. Mrežo ustanov za osebe s specifičnimi potrebami sestavljajo šole s prilagojenim programom, zavode za specifične skupine otrok in mladostnikov z določenimi težavami, vzgojnovarstvene (in deloma še kazenske) zavode, ter zavode za zdravljenje različnih oblik odvisnosti.

V smislu temeljnih smernic in strategije, naslonjene na družbeno solidarnost in pravičnost, so vsebine strokovnih podlag skladne s planom.

2.2.1.2. Področje zdravstva

Zdravstvo je ena temeljnih oskrbnih dejavnosti v omrežju naselij in hierarhična razdelitev različnih zdravstvenih služb že skoraj avtomatično rangira tudi položaj naselja v poselitvenem sistemu. Lokacija zdravstvenih ustanov je obenem močan privlačni element tudi za lociranje drugih dejavnosti. Namen zdravstvene dejavnosti je preprečevanje, odkrivanje, zdravljenje različnih pojavov pri prebivalstvu, ko ogrožajo življenje, zdravje, dobro počutje, delovno učinkovitost prebivalstva, odpravljajo posledice bolezni, z rehabilitacijo skrbijo za čimprejšnjo učinkovito vrnitev v delovno in družbeno dinamiko ter z izobraževanjem in osveščanjem dvigajo vedenje in zavest o zdravstveni preventivi na različnih področjih. Zdravstvo je organizirano na treh ravneh: primarni, sekundarni in terciarni. Zdravstvene ustanove ustanovi lahko država, lokalna skupnost ali zasebniki. Povezane so v sistem zdravstvenega varstva, ki obsega: zdravstvene enote, zdravstvene postaje, zdravstvene domove, reševalne postaje, splošne in specializirane bolnišnice, klinični center, različne podporne izobraževalne ustanove, zdravilišča ter raziskovalne inštitute. V sistem se koncesijsko lahko vključujejo tudi zasebniki ali družbe, ki na podlagi ustreznih kvalifikacij in doseganja standardov opravljajo različne zdravstvene preventivne, kurativne in

rehabilitacijske in izobraževalne dejavnosti, same ali povezano z državnim zdravstvenim sistemom. Sestavni del zdravstvenega sistema je tudi lekarniška dejavnost.

2.2.1.2.1. Primarna raven zdravstvenega varstva

Primarna raven zdravstvene mreže, ki jo sestavljajo zdravstveni domovi, zdravstvene postaje in zdravstvene enote ter podporne lekarne in lekarniške postaje oziroma minimalno priročne zaloge zdravil, je organizirana tako, da pokriva celoten teritorij RS razmeroma enakomerno in se pri tem ravna po načelu dejanske dostopnosti (glede na vrsto in kakovost prometnic), središnji položaj v omrežju naselij in prioritarno na prebivalstveno gostoto. Tako imajo vsi večji kraji v Sloveniji vsaj minimalno zdravniško oskrbo. Dopolnjujejo jo še zasebni izvajalci zdravstvenih in lekarniških storitev na podlagi koncesije. Ta mreža je skladna z razdelitvijo RS na občine (osnovna oskrba), zahtevnejša, kot so npr. reševalne postaje kot del dobro opremljenih zdravstvenih domov, pa so v domeni upravnih enot oziroma na približno 50.000 prebivalcev.

Prostorski plan ter njegova obrazložitev postavljata vse ravni zdravstvenega varstva kot izrazito uslužnostne dejavnosti, katerih namen je, da na različnih ravneh zagotovijo čim bolj dostopno, učinkovito in racionalno zdravstveno oskrbo s ciljem zviševanja kakovosti življenja in vzdrževanja in povečevanja človeškega potenciala in njegove delovne učinkovitosti. Kakovost življenja je ena od razvojnih prioritiet in vrednot družbenega razvoja, mreža zdravstvenih ustanov na primarni ravni pa te smernice uresničuje na nivoju lokalnih in medlokalnih skupnosti.

Cilji in strategije zdravstvenega varstva so skladni z načeli, smernicami, strategijo in prioritetami tudi v prostorskem planu in Obrazložitvah. Širjenje osnovne zdravstvene mreže ni potrebno, kljub spremembam strukture prebivalstva. V Obrazložitvah so navedeni razlogi spremenjene demografske strukture in verjetne težave v zvezi z zdravstveno oskrbo nekaterih skupin prebivalstva, kot so na primer ostareli, Romi, brezposelni, osebe z nizkimi dohodki, oziroma območja, ki jih zadevajo bodisi specifični demografski problemi (periferna, redko poseljena podeželska območja) ali pa območja z občutnimi okoljskimi problemi.

2.2.1.2.2. Sekundarna raven zdravstva

Sekundarno raven zdravstva, ki obsega specialistične ambulante (nameščene v bolnišnicah, zdravstvenih domovih, zasebnih ambulantah, zdraviliščih), centre za rehabilitacijo in usposabljanje, splošne in specialistične bolnišnice, zavodi za zdravstveno varstvo ter nekateri inštituti, organizira, uresničuje programe in financira država. Sekundarna raven ustreza regijam in širšim teritorialnim skupnostim. Na ravni regionalne enote je tudi ljubljanski klinični center (sicer terciarna raven) v smislu pokrivanja potreb ljubljanske regije.

Sekundarna raven sodi v okvir oskrbe in funkcij mestnih središč regionalnega in tudi državnega pomena in je močan indikator in obenem dejavnik centralnosti teh naselij. Prostorski plan na splošni ravni opredeljuje dejavnosti, ki sodijo v okvir sekundarne ravni zdravstvenega varstva, kot obvezni del oskrbnih funkcij za mesto, v katerem se te ustanove nahajajo, ter za zaledje, ki k mestu gravitira in je z njim upravno, funkcijsko in infrastrukturno povezano. Že v okviru Prostorskega plana in še posebej v njegovi Obrazložitvi je poudarjena potreba po primerni dostopnosti do oskrbnih funkcij v časovnem smislu, zato pomeni taka usmeritev tudi že nujno prilagoditvi infrastrukture in še posebej prometa. Obrazložitev v poglavju o družbenih dejavnikih prostorskega in družbenega razvoja, ter v scenarijih razvoja, podčrtuje vlogo sekundarne in terciarne ravni zdravstvene oskrbe kot dejavnik povečevanja človeškega potenciala, saj predstavlja zdrava in vitalna populacija enega najpomembnejših razvojnih vrednot in potencialov.

Cilji, namen in strategija razvoja zdravstvenega varstva je torej skladna z usmeritvami in načeli prostorskega plana tudi na sekundarni ravni.

Slovenija razpolaga s 24 specialističnimi in splošnimi bolnišnicami ter specialističnimi ambulantami, ki so locirane v okvirih drugih zdravstvenih ustanov, ter uvodoma navedenih rehabilitacijskih centrov, zavodov za zdravstveno varstvo ter podpornih raziskovalnih enot. Locirane so po vseh regionalnih središčih in pokrivajo ozemlje RS sorazmerno glede na prebivalstvene zgoščitve ter glede na dostopnost. V primerih premajhnega števila oskrbovancev je potrebna racionalizacija in združevanje dejavnosti dveh ali več sosednjih zdravstvenih ustanov sekundarne ravni.

2.2.1.2.3. Terciarna raven zdravstva

Terciarna raven zdravstvenega varstva se prepleta s sekundarno, saj je organizirana tako na državni kot na regionalnih ravneh. Obsega različne izobraževalne ustanove z Medicinsko fakulteto v ospredju, vrsto raziskovalnih inštitutov in oddelkov, bolnišnice z zahtevnejšim programom dela, Univerzitetni klinični center, Inštitut za varovanje zdravja in Zavode za zdravstveno varstvo (ki so organizirani po regionalnem načelu). Te ustanove ustanavlja, oskrbuje, nadzira in njihovo delovanje ter investicije financira država. Zato je tudi območje delovanja oziroma pokrivanja storitev načeloma država v celoti oziroma širše regije (pri Zavodih za zdravstveno varstvo in večjih regionalnih bolnišnicah).

Sedanje omrežje teh ustanov, razen zavodov za zdravstveno varstvo, je rezultat razvoja na področju zdravstva v Sloveniji v preteklih desetletjih in predstavljajo preverjeno racionalno razmestitev v slovenskem prostoru.

Prostorski plan obravnava dejavnosti terciarne ravni zdravstvenega varstva posredno kot eno od prioriteta družbenega razvoja, katerega namen je najprej zdravstvena oskrba prebivalstva Slovenije na najvišji ravni, s ciljem zagotavljati vsem čimboljše zdravstveno oskrbo, povečati delovne in reproduktivne zmožnosti populacije, povečevati na ta način človeški potencial. Terciarna raven zdravstvene oskrbe ima brez dvoma tudi mednarodni značaj, še posebej v okviru dela univerzitetnega kliničnega centra, povezanega z Medicinsko fakulteto in drugimi izobraževalnimi in raziskovalnimi ustanovami, ki dvigajo ugled in prepoznavnost Ljubljane kot prestolnice Slovenije in Slovenije kot države. Na ta način se realizira vloga Ljubljane kot makroregionalnega evropskega središča s koncentracijo med drugim tudi zdravstvenih ustanov mednarodnega značaja. Posebej je v prostorskem planu omenjena vloga regionalnih središč s sedeži pomembnih medicinskih ustanov oziroma opravljanja storitev. V obrazložitvi prostorskega plana je najvišja raven zdravstvenih storitev omenjena v smislu mednarodnih izhodišč, kot enemu od dejavnikov družbenega razvoja ter pri zasnovi poselitve, pač v smislu zagotavljanja ustrezne ravni zdravstvene oskrbe.

Prostorski plan je torej skladen s sektorsko politiko na tem področju. Sektor predlaga razširitev regionalne mreže Zavodov za zdravstveno varstvo na območjih Notranjske, Zasavja, Posavja, območja Ptuja in Velenja, pri čemer bi močnejše izstopila vloga regionalnih središč Postojne, Trbovelj, Krškega-Brežic, Ptuja in Velenja.

2.2.1.3. Področje socialnega varstva

Javna služba na področju socialnega varstva obsega dejavnosti: socialne preventive, prve socialne pomoči, osebno pomoč, pomoč družini na domu, institucionalno varstvo ter vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji. Izvajajo jo javni socialnovarstveni zavodi ter druge pravne osebe in zasebnik s koncesijo do opravljanja socialnovarstvene dejavnosti. Ustanovitelj javne službe je država oziroma lokalna skupnost.

Sedanja mreža centrov socialne pomoči je naslonjena na staro upravno razdelitev z velikimi občinami, sedaj praviloma upravnimi enotami. Mreža se tako navezuje na obstoječi sistem malih mest in nadpovprečno opremljenih centralnih naselij. Tako oblikovano omrežje se je izkazalo za razmeroma učinkovito in racionalno razporejeno v prostoru, zato tudi nekateri količinski normativi povzemajo pretekle izkušnje in jih postavljajo za ohlapen standard. Ta določa število potrebnih delavcev, centrov in posameznih specializiranih ekip na eni ter število prebivalcev, ki tvorijo zaledje.

Prostorski plan Slovenije izpostavlja pomen socialnega varstva v smislu preventivne, korektivne in kurativne dejavnosti, ki vodi k družbeni pravičnosti, zmanjševanju družbene izključenosti, večji solidarnosti, teritorialni in družbeni kohezivnosti, družbene odgovornosti, k zagotavljanju vsem enakih začetnih možnosti, vsem socialne varnosti in končno k izboljšanju kakovosti življenja prebivalstva RS v celoti. Tako se realizira eden od strateških razvojnih ciljev Slovenije, namreč Slovenija kot socialna država ter kot socialna družba. Plan in še posebej njegova obrazložitev izpostavljata dejstvo, da so elementi socialne politike parcialno vpeti v druge sektorske politike. Socialna politika v ožjem pomenu besede je orientirana na posamezne specifične skupine prebivalstva, kot so na primer ostarelo prebivalstvo, brezposelni, družbeno izključeni ne glede na razlog izključenosti, invalidi, razvojno prizadete osebe, zasvojenici, žrtve družinskega in drugih vrst nasilja, otroci in mladostniki iz neurejenih družinskih razmer in druge skupine prebivalstva, ki ne morejo sami preseči različnih kriznih oblik in situacij, v katerih so se znašli, temveč so potrebni strokovne in materialne pomoči.

Prostorski plan in njegova obrazložitev sta skladna s strokovno podlago na področju socialnega varstva, vendar iz obrazložitve plana sledi tudi opozorilo na posebno pozornost na nekatere skupine prebivalstva, še posebej

različnih skupin socialno izključenih (tega je čedalje več) ter problematike na perifernih območjih, k novim oblikam in načinom reševanja socialne problematike.

2.2.2. Usklajena in dopolnjena omrežja družbenih dejavnosti

2.2.2.1. Področje vzgoje in izobraževanja

2.2.2.1.1. Predšolska in osnovnošolska vzgoja in izobraževanje

Omrežje osnovnih šol v Sloveniji obsega okrog 800 enot in je dediščina preteklih desetletij. Na oblikovanje šolske mreže so poleg standardov vplivali zlasti število prebivalcev v zaledju šol, predvideni naravni prirast in selitve. Podrobnejša proučitev značilnosti šolske mreže kaže, da je le ta razporejena smiselno, skladno s prebivalstvenimi gostotami in s težnjo po optimalizacije med učinki in stroški. Šolska mreža služi svojemu namenu in širitve mreže osnovnošolskih ustanov ni potrebna.

Potrebne pa so modernizacije, in sicer iz dveh razlogov: zaradi koncentracije prebivalstva, posebej mladega, v območjih suburbanizacije v zaledju večjih urbanih središč na eni ter nazadovanja števila prebivalstva zaradi odseljavanja in nizke rodnosti na perifernih hribovitih, kraških in obmejnih območjih Slovenije. V prvem primeru so potrebne adaptacije šolskih objektov s povečanjem kapaciteto učnih mest, v drugem pa grozi racionalizacija in s tem v skrajnem primeru ukinjanje zlasti nekaterih podružničnih šol. Z vidika dostopnosti do osnovne izobrazbe kot temeljne pravice in izhodišča vključevanja v družbo, ukinitve podružničnih šol niso ustrezna rešitev. Mrežo podružničnih šol je treba zadržati, če ne drugače z združevanjem oddelkov ali z obiskujočimi učitelji. Zavedati se je treba večfunkcionalnosti šol kot ustanov in objektov, saj tam dostikrat potekajo tudi kulturne, gospodarske, družabne in politične aktivnosti. So neke vrste sidrišča, oporne točke poselitvenega sistema, posebej v območjih, kjer ni v bližini drugih ustanov. Še posebej je to izpostavljeno v obmejnih hribovitih in goratih območjih. Taka območja so v Sloveniji: Idrijsko hribovje, Zgornjesoška dolina, območje visokih kraških planot Primorske, Notranjske in zahodne Dolenjske, Kozjansko, območje Vzhodnih Karavank, Pohorja, Kozjaka, Haloz in Goriškega. Šole morajo biti povezane z bližnjim okoljem. Prav tako je temeljna pravica in zelo pomembno, da otroci ostanejo v domačem okolju, se v njem socializirajo in identificirajo.

Mrežo vrtcev je potrebno razširiti zlasti v območjih novejšega zgoščevanja prebivalstva (suburbanizirana območja) ter tudi na podeželju, kjer je mreža otroških vrtcev še nekoliko pomanjkljiva. Smiselna je povezanost vrtcev in osnovnih šol, tudi zaradi racionalnosti obratovanja. Prav tako je smiselna podpora zasebnim iniciativam na tem področju.

2.2.2.1.2. Srednješolska in poklicna vzgoja in izobraževanje

Sedanja mreža razporeditve poklicnih, srednjih tehniških in strokovnih šol, splošnih in strokovnih gimnazij ter glasbenih šol ustreza potrebam in bistvene novosti niso potrebne. Zaradi spremenjenih lokacijskih pogojev, sprememb usmeritev in programov ter drugih razlogov se pojavljajo potrebe po opazni adaptaciji, prenovi in dopolnitvah šol, večkrat pa tudi po zamenjavi lokacije. Zato bo potrebno na tem področju precej lokacijskih in oblikovnih prilagoditev.

Strokovne podlage podčrtujejo, da lokacije srednjih šol v mestnih središčih niso optimalne zaradi številnih razlogov, poleg tega pa imajo mestne oblasti čedalje manj interesa za prelokacije. Lokacije v mestnih jedrih so drage in spričo tega manj rentabilne. Vendar so ti ukrepi v vsebinskem nasprotju z usmeritvami v planu in še posebej v obrazložitvah, in sicer še posej v delu, ki podrobneje obravnava funkcijo mest in potrebo po revitalizaciji, se pravi fiziognomski in funkcijski prenovi starih mestnih jeder. Stara mestna jedra se namreč slumizirajo prav zaradi trenutno previsokih cen, infrastrukturne neopremljenosti in neprilagojenosti na način življenja motorizirane informacijske družbe 21. stoletja.

Visoke cene zemljišč imajo vrsto vzrokov in tudi posledic, ki se odraža v begu trgovskih, bančnih, zavarovalniških, različnih storitvenih in končno tudi izobraževalnih ustanov na cenejše in prometno boljše dostopno obrobje. Vendar se prav lokalne skupnosti premalo zavedajo vloge in pomena poklicnih in srednjih šol ter dijaških domov v bližnjem okolju. Te šole imajo prostore, ki so primerni za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje, prostore za šport, kulturne dejavnosti in rekreacijo. Slednjič so to ustanove tudi pomemben dejavnik identifikacije lokalnega okolja, prepoznavno znamenje. Zato bi bila zelo potrebna prav prelokacija šol čim bližje mestnemu jedru. Šola z večjim številom dijakov in zaposlenih pospeši prometne tokove in zahteva v svoji bližini vrsto lokalov, trgovin. Mladina lahko revitalizira mestno jedro. To je zelo pomembno tudi zaradi

vzpostavljanja in krepitev prostorske identitete. Mlade generacije se soočijo z lokalno (mestno) in regionalno identiteto v svoji racionalni, materialni in čustveni razsežnosti.

Potrebne so dopolnitve mreže dijaških domov, še posebej v največjih mestnih središčih.

2.2.2.1.3. Višje in visokošolsko izobraževanje, univerze in znanost

V skladu s strategijami, opredeljeni cilji in usmeritvami prostorskega plana Slovenije, njenega mednarodnega položaja, skladnega regionalnega razvoja, okrepitev regionalnih središč in državne prestolnice, pospešitve družbenega razvoja v smeri oblikovanja družbe znanja, njene mednarodne konkurenčnosti, stabilnosti njene kulture in identitete, je sedanja mreža višješolskih, visokošolskih, univerzitetnih in raziskovalnih ustanov potrebna nekaterih dopolnil, predvsem na področjih:

Okrepitev univerze v Kopru, njena programska širitev in povezanost z ustanovami te ravni v Novi Gorici, ki bi odgovarjala potrebam regionalne strukture v slovenski Istri in na Goriškem ter bila konkurenčna ponudbi na italijanski strani. Pomembna je že začetna mednarodna orientacija in značaj.

Višje in visoke šole s specializirano usmeritvijo (programom) ter raziskovalno-razvojni centri v slovenskih regionalnih središčih kot so Kranj, Novo Mesto, Celje, Murska Sobota, ki lahko preidejo tudi v male, specializirane univerze (ni pa nujno). Lahko delujejo kot izpostave (fakultete) treh univerz.

Nujna je večja povezanost med nastajajočimi višjimi in visokimi šolami, fakultetami oziroma univerzami znotraj Slovenije, s pretokom študentom in še bolj predavateljskega kadra in raziskovalcev oziroma strokovnjakov specialistov (nasprotno sedanjim težnjam) ter vključevanja oziroma mednarodne izmenjave tudi tujih predavateljev.

V novih in še posebej v starih univerzitetnih središčih je treba močno okrepiti podpirne dejavnosti kot so knjižnice in informacijski centri, študentski domovi in pripadajoči servisi. Na ta način bodo univerzitetna središča pospeševala razvoj mest, v katerih so locirana, dvigala vrednost v okviru hierarhije naselij v omrežju mest, poudarila mednarodni značaj in pomen, a tudi varovala dediščino, vzdrževala lokalno infrastrukturo in podobno.

Posebne pomena so nove lokacije, kjer se izvajajo pedagoške in raziskovalne aktivnosti ter lokacije študentskih domov. Potrebe so velike in z večanjem mednarodne izmenjave univerzitetna mesta le pridobivajo. To še posebej velja za Ljubljano, ki se sooča s hudo prostorsko stisko študentskih domov ter primernih nastanitvenih možnosti za raziskovalce, predavatelje in druge na daljših delovnih gostovanjih. Z ureditvijo teh problemov bi bil tudi strah pred izgubo študentov (zaradi ustanavljanja novih fakultet v regionalnih središčih) bolj ali manj odveč. Pri tem je treba posebej izpostaviti vlogo lokacije, kar zadeva predvsem lokalno raven planiranja. Ljubljana in Maribor sta zamudila priložnost oblikovanja koncentriranih univerzitetno-znanstvenih četrti (kampusov). Zato je pri lociranju novih in prelociranju starih ustanov te vrste pomembno izpostaviti načelo dostopnosti, racionalnosti, varovanja mestnega prostora, smotrne rabe mestnega prostora, vključevanja v druge dejavnosti in ponudbo v mestu in okolici, okoljevarstvene in varnostne standarde. Smiselno je zato locirati višje in visoke šole, fakultete, znanstvene in razvojno raziskovalne zavode, ter različne nastanitvene kapacitete v območja mestnih jeder, od koder se je zaradi specifičnih nakupovalnih navad in potreb odselila trgovina in podjetja (npr. industrija) ter vojašnice. Gre dejansko za razmeroma izpraznjen prostor, ki sicer ni v vseh pogledih idealen, vendar lahko uspešno pripomore k revitalizaciji mestnih jeder in dolgoročnemu zadržanju primerne (ne zelo visoke) cene mestnih zemljišč in prostorov, ter z naselitvijo še podpornih »servisov« (trgovin s specializirano ponudbo, gostinskimi lokali, knjižnicami, umetnostjo ipd.). Na ta način mesto zadira, se vzpostavijo nove dejavnosti (stare so šle že ven), mestno središče (v širšem okviru) pa ne propada, ohranja se arhitekturna dediščina.

2.2.2.1.4. Vzgoja, izobraževanje in usposabljanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami

Mreža ustanov te vrste ustreza potrebam in širitev ni potrebna. Pač pa so potrebne adaptacije in prostorske prilagoditve ter celo prelokacije, kajti kar nekaj zavodov te vrste je v starih in sorazmerno slabih stanovanjskih pogojih. Racionalizacija mreže ni potrebna.

Edino področje, ki ima izrazito tendenco rasti, so manjši zavodi (večinoma zasebni), ki se posvečajo problemom zasvojenosti, posebno z mamili. Lokacije so praviloma umaknjene iz večjih naselij in prometnic, kar postaja standard (umik v mirno okolje). Tam se včasih soočajo s precejšnjimi odpori in konflikti. Podobno je tudi s centri za begunce in azilante kot prav tako skupino ogroženega prebivalstva.

2.2.2.2. Področje zdravstva

2.2.2.2.1. Primarna raven zdravstva

Osnovne mreže zdravstvenega varstva, ki se naslanja na sedanjo občinsko razdelitev ter na razdelitev na upravne enote s sedeži dobro opremljenih zdravstvenih domov z reševalnimi centri vred, predstavlja racionalno in učinkovito mrežo, zato je ni potrebno bistveno spreminjati. Dosedanje spremembe v smeri večje centralizacije so že dosegle svoj cilj.

Lekarniška dejavnost je sledila mreži zdravstvenih domov in večjim zgoštvam. Povečane potrebe zaradi sprememb starostne strukture prebivalstva in tudi povečane povprečne porabe zdravil in pomožnih zdravilnih sredstev in pripomočkov pa zahteva znižanje praga za lociranje lekarne oziroma povečanje števila lekarn zlasti v primestnih suburbanih območjih.

V osnovno mrežo zdravstvenega varstva se s svojo koncesijsko ponudbo vključujejo tudi zasebniki, prav tako na področju lekarniške dejavnosti.

Na demografsko ogroženih območjih z redko in praviloma razpršeno poselitvijo, kjer je oblikovanje zdravstvenih ustanov lokalnega pomena zaradi premajhnega zaledja neracionalno, obenem pa zaradi težav ostarelega prebivalstva pri dostopnosti do osnovnih zdravstvenih in lekarniških storitev potreba sorazmerno velika, je smiselno okrepiti patronažne službe in mobilne medicinske enote.

2.2.2.2.2. Sekundarna raven zdravstvenega varstva

Število in prostorska razporeditev ustanov zdravstvenega varstva sekundarne (regionalne) ravni v glavnem ustreza pogojem regionalne ravni oskrbe in stopnje centralnosti regionalnih središč, prav tako pa solidno opravlja različne zdravstvene storitve sekundarne ravni, zadovoljujoč pri tem kriterijem dostopnosti, učinkovitosti in racionalnosti.

Gradnje novih objektov niso predvidene. V primerih preseganja sedanjih kapacitet bi bile smiselne dopolnitve (adaptacije), v primerih premajhnega števila pa racionalizacija z združevanjem dveh sosednjih ustanov oziroma enot.

Mreža ustanov sekundarne ravni zdravstvenih oskrb se je oblikovala v preteklih desetletjih, v drugačnih ekonomskih, socialnih pogojih in standardih. Potrebne so občutne adaptacije samih objektov in njihove najbližje okolice, predvsem kar zadeva dostopnost (na primer parkirišča, zelenice, različne dodatne ponudbe itn.), kjer gre po eni strani za boljšo dostopnost, boljše delovanje različnih dejavnosti v okvirih siceršnjih aktivnosti zdravstvenih ustanov, po drugi strani pa odklanjanje konfliktnih rab prostora (zaradi hrupa, prahu, drugih okoljskih obremenitev, neželenih socialnopsiholoških učinkov itn.).

Poseben enote so centri za rehabilitacijo, preprečevanje in zdravljenje odvisnikov. Potrebe po takih centrih se povečujejo, lokalno prebivalstvo pa jim praviloma ni naklonjeno in pogosto sproža konflikte.

2.2.2.2.3. Terciarna raven zdravstvenega varstva

Ustanove terciarne ravni zdravstvenega varstva so razporejene smotro in racionalno in so že uveljavljen dejavnik opravljanja centralnih funkcij naselij, v katerih se nahajajo, v širšem prostoru. Ustanavljanje novih institucij te ravni ni smiselno, dopustna pa je programska dopolnitev in reorganizacija.

Prenova, tehnična in prostorska prilagoditev sedanjih objektov je smiselna in celo nujno potrebna. Podobno kot v primeru sekundarne ravni zdravstvene oskrbe je potrebno smiselno urenje z modernizacijo dostopnosti za zaposlene, obiskovalce in paciente oziroma uporabnike. Še bolj kot pri sekundarni ravni je potrebno izločiti elemente, ki vodijo h konfliktnim rabam prostora in nasprotovanju okolja.

Potrebna je ustanovitev novih zavodov za zdravstveno varstvo za regionalno raven za Posavje, Zasavje, Notranjsko, območje Velenja in območje Ptuja. Verjetno bodo v tem primeru potrebne novogradnje. Namestitev zavodov za zdravstveno varstvo bo okrepila strukturo teh regij in njihova središča, kar ima velik pomen za vitalnost teh območij.

2.2.2.3. Področje socialnega varstva

Omrežje centrov socialne pomoči, ki je naslonjeno predvsem na upravne enote na prvi ter na državno raven na drugi stopnji, pokriva problematiko, ki je v večini okolij že tradicionalno prisotna. Vrsto novih težav, povezanih s povečevanjem ostarelega prebivalstva, socialno izključenih skupin, zasvojenecv ipd. pa te mreže niso več kos. Za te je potrebna vsebinska dopolnitev strokovnih ekip v sedanji shemi centrov socialne pomoči ter oblikovanje specializiranih dejavnosti za reševanje posameznih socialnih problemov. To je mogoče uresničiti tudi z okrepitevijo regionalnih centrov, ki bi racionalneje reševali posamezne probleme skupin prebivalstva.

Po drugi strani je na razpolago tudi vrsta zasebnih pobud, civilnih združenj in nevladnih organizacij, ki lahko pomembno prispevajo k reševanju nekaterih specifičnih problematik. Hkrati gre za dokaj racionalen pristop (z vidika države oziroma upravni enot oziroma lokalnih skupnosti) na eni ter pospeševanjem kohezije na lokalni ravni na drugi strani (ker aktivirajo predvsem zainteresirano prebivalstvo na območju, kjer problemi so).

Omrežje socialnega varstva se mora torej dopolniti z okrepitevijo regionalne mreže ter z vključevanjem nevladnih organizacij, civilnih pobud in posameznikov, ki imajo interes, so za to usposobljeni ter so pridobili koncesijo za aktivnosti na področju socialnega varstva. Razširiti je treba mrežo domov za ostarele z zagotavljanjem kakovosti bivanja in življenja, še posebej v urbaniziranih območjih.

2.2.3. Usmeritve in instrumenti za načrtovanje na regionalni in lokalni ravni

2.2.3.1. Področje vzgoje in izobraževanja

2.2.2.1.1. Predšolska in osnovnošolska vzgoja in izobraževanje

- zadržati sedanjo mrežo osnovnih šol z adaptacijami in povečanjem v območjih koncentracije ter združevanjem in novimi oblikami izobraževanja v območjih depopulacije
- zadržati veliko večino podružničnih šol, tudi pri nizkem številu otrok
- uvajati različne oblike dodatnega izobraževalnega dela na depopulacijskih območjih, kot so združevanje oddelkov, kombinirani pouk, dodatno delo, mobilne učiteljske službe, delo na daljavo s ciljem, da se zadržijo šole kot ustanove, v podporo ohranitvi omrežja poselitve
- pri adaptacijah šol in šolske okolice je potrebna posebna pozornost prometni varnosti in lokalni infrastrukturi in tudi estetskim prvinam vključevanja v ambient kulturne krajine. Ta že s samim pojavom ustvarja arhitekturno harmonijo v lokalnem okolju, obenem pa je tudi sama šolska arhitektura vzgojna in olajšuje identifikacijo v lokalnem in regionalnem okviru.
- na področju predšolskega varstva je pomembno sprejemati zasebne pobude in jih vključevati v mrežo javne službe na področju vzgoje in izobraževanja

2.2.2.1.2. Srednješolska in poklicna vzgoja in izobraževanje

- obstoječa mreža srednješolskih ustanov je razporejena na splošno dovolj racionalno in dostopno
- spodbujati in sprejemati zasebne iniciative, ki vodijo v kakovostno dopolnjevanje javne srednješolske mreže
- znižati cene gradbenih zemljišč v starejših predelih mest, ki jih že zadevajo procesi slumizacije. Prepuščanje stvari naključju bi bržkone vodilo v nadaljnji arhitekturni in funkcijski razkroj, razvrednotenju starih mestnih jeder v celoti, zmanjševanju finančne učinkovitosti mestnih občin in propadanju kulturnih spomenikov. Lokacija izobraževalnih ustanov je samo ena od možnosti zasuka smeri procesov v teh območjih mest, ki bi racionalizirala stroške z oddajo prostorov npr., obenem pa poskrbela za večjo povezanost ljudi v lokalnem okolju, za večjo socialno kohezijo.
- nujna bo sprememba zemljiške politike v mestih in aktivnejšega vključevanja starih mestnih jeder v za delo, izobraževanje in bivanje primernega okolja
- pri adaptacijah in dopolnitvah skrbeti za infrastrukturno opremljene lokacije, estetske prvine, varstvo okolja
- okrepiti mrežo dijaških domov, ki so tudi lahko locirani na območju starejših mestnih jeder.

2.2.2.1.3. Višje in visokošolsko izobraževanje, univerze in znanost

- sprejeti akte z opredelitvijo pomena in večfunkcionalnosti univerzitetnih in raziskovalnih dejavnosti v središčih in na drugih lokacijah znotraj mestnega obroča
- razvoj višjih in visokih šol, fakultet ter raziskovalne dejavnosti je močan lokacijski dejavnik in vzpodbujevalec lokalnega, še posebej pa regionalnega in tudi nacionalnega razvoja. Ima tudi mednarodni značaj. Zato je smiselno vzpodbujati oblikovanje takih ustanov v regionalnih središčih ter prestolnici, če za to obstaja pripravljenost lokalnih dejavnikov (ki mora predvsem poskrbeti za lokacijo).
- sprejem aktov in opredelitev prosotskih ter družbenih možnosti za lociranje v predelu mestnega jedra, z namenom revitalizacije mestnih središč po eni ter zagotavljanje bivalnih in funkcionalnih servisov univerzitetnim in sorodnim ustanovam
- opredeliti možne konfliktne rabe prostora in izločanje lokacij, če prihaja do prevelikih razkorakov v rabi prostora, glede na potrebe stanovalcev, obiskovalcev in ostale funkcije mestnih središč oziroma območja znotraj mestnega obroča
- krepi uveljavljanje obstoja in delovanja slovenskih višjih, visokih šol ter univerz in raziskovalnih inštitutov, velike univerze v Ljubljani, srednje v Mariboru, univerze v Kopru ter posameznih ustanov v še nekaterih regionalnih središčih Slovenije
- precej povečana skrb za študentske domove, s prioriteto izrabe obstoječih mestnih (morebiti praznih) objektov, tudi z namenom čim boljše dostopnosti do študija domačim in tujim študentom po eni ter revitalizacije mestnih središč na drugi strani
- večja povezljivost in pretočnost (za študente in profesorje ter strokovnjake) med središči v Sloveniji ter mednarodna odprtost

2.2.2.1.4. Vzgoja, izobraževanje in usposabljanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami

- posebne usmeritve za ustanavljanje in širjenje mreže varstvenih, vzgojnih in rehabilitacijskih ustanov te vrste ni potrebna, razen nekaj izjem
- smiselno je podpirati zasebne iniciative zlasti za delo z zasvojenimi ter pri iskanju lokacije za take zavode in centre
- posebej paziti na prostorske konflikte pri lociranju centrov za pomoč zasvojenim ter azilantom in beguncem; probleme teh lokacij bo potrebno v bodoče še temeljito vsestransko proučiti
- vrsta objektov za nastanitev teh zavodov je v razmeroma slabem stanju in bodo potrebne temeljite adaptacije ali celo iskanje novih lokacij; nogve lokacije morajo prednostno upoštevati načelo učinkovitosti, pred racionalnostjo in dostopnostjo (regionali oziroma državni značaj teh zavodov).

2.2.3.2. Področje zdravstva

2.2.3.2.1. Primarna raven zdravstva

- širjenje osnovne mreže zdravstvenih ustanov ni potrebno. Smiselna je (če so take lokalne oziroma regionalne potrebe) reorganizacija in prilagoditev obstoječih enot. Gradnje novih domov in postaj niso potrebne, zato tudi ne iskanje novih lokacij. Potrebne pa so adaptacije in prenove.
- potrebna je okrepljena patronažna služba z medicinsko pomočjo na demografsko ogroženih območjih z redko in razpršeno poselitvijo, z večjo prisotnostjo ostarelega prebivalstva.
- umeščanje zasebne iniciative v ponudbo zdravstvenih storitev območja, še posebej na območjih redkejša poselitve in sorazmerno oddaljenih zdravstvenih domov in zdravstvenih postaj
- okrepiti mrežo lekarn, tako javnih kakor zasebne ponudbe, še posebno v območjih novega zgoščevanja prebivalstva v suburbanih conah

2.2.3.2.2. Sekundarna raven zdravstva

- posebni prostorski pogoji in usmeritve niso potrebne, ker se ne predvideva gradnja oziroma oblikovanje novih ustanov
- v okvirih adaptacij in morebitnega širjenja obstoječih objektov in ustanov druge zdravstven ravni je potrebno povečati pogoje dostopnosti, kakovosti dela, bivanja in oskrbe zaposlenih, pacientov / uporabnikov ter obiskovalcev ter smotrno odklanjati obstoječe in možne prihodnje konfliktne rabe prostora
- spodbujati pobude zasebnikov za opravljanje določenih uslug in storitev te ravni zdravstvene oskrbi, še posebej na perifernih, redko poseljenih in demografsko ogroženih območjih.

2.2.3.2.3. Terciarna raven zdravstva

- v zadevnih regijah (Notranjsko, Zasavje, Posavje, območje Ptuja in območje Velenja) je potrebno sprejeti ustrezne akte za lociranje in zagotovitev nemotene dejavnosti regionalnih zavodov za zdravstveno varstvo. Poiskati je potrebno tudi lokacije v okvirih že obstoječih zgradb oziroma znotrajmestnih prostorov ali pa na lokacijah na robu središč z dobro dostopnostjo.
- pri prenovah in adaptacijah poskrbeti za zmanjšano konfliktnost z okoljem (ponekod) ter predvsem za dostopno, učinkovito in racionalno delo zaposlenih, obiskovalcev in uporabnikov
- vpetost v mednarodno okolje, predvsem kar zadeva urejanje dostopnosti do dejavnosti in storitev nacionalnega in mednarodnega pomena.

2.2.3.3. Področje socialnega varstva

Na državni ravni je potrebno:

- okrepiti spremljanje in zaznavanje socialnih problemov, ki so povezani z naglo družbeno in tehnološko dinamiko (info-reveži hitro postanejo lahko tudi resen socialni problem in večajo skupino socialno izključenih)

-okrepiti spremljanje učinkovitosti izvajanja posameznih ukrepov, tako delo strokovnih ekip in centrov na eni, kakor tudi prejemnikov oziroma uporabnikov različnih oblik socialne pomoči na drugi strani, po načelu participacije in vzajemnosti

-spodbujati različne oblike pomoči, ki jih lahko nudijo nevladne organizacije, civilne iniciative in zainteresirani posamezniki. Centri socialne pomoči so v takih primerih najprej ekipe in centri strokovne pomoči ter koordinatorji različnih dajalcev pomoči.

-spremljati in sproti oblikovati standarde različnih oblik pomoči, da bi ustrezale kriterijem racionalnosti (ne preveč pomoči), dostopnosti (najlažje in najhitreje) in učinkovitosti (cilj je vzpostavitev normalnega stanja in ne trajnega vzdrževanja pomoči)

-posebej paziti na primerno regionalno razporeditev učinkovitega socialnega varstva.

Na regionalni in lokalni ravni je potrebno:

-transparentno izvajati smernice in načela z državne ravni

-sprejemati pobude nevladnih organizacij, civilnih združenj in posameznikov, vzpodbujati, usmerjati in koordinirati njihovo delo

-določiti lokacije izvajanja specifičnih socialnovarstvenih programov, kar vsebuje tudi odklanjanje morebitnih negativnih posledic v bližnjem okolju, odpor okolja ipd.

-urejanja primernih okolij za specifične potrebe nekaterih skupin prebivalstva, posebej ostarelega, za doseganje temeljnih elementov kakovosti življenja in vključenosti v družbo kot celoto in še posebej tudi v bližnje okolje. Ta morajo zadovoljevati potrebo po bivanju, oskrbi, rekreaciji oziroma raznovrstnih aktivnostih, morebitnem izobraževanju, bivanju v družbi ipd.

TABELARIČNE IN KARTOGRAFSKE PRILOGE

Tabela 1: Ustanove za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami

regije	Motnje duševnem razvoju	Motnje gibanja in telesa	Motnje sluha in govora	Motnje vida	Motnje vedenja
Goriška	8	1	-	-	-
Koprsko	3	-	1	-	-
Notranjska	2	-	-	1	-
Ljubljanska	14	4	1	1	1
Gorenjska	10	-	-	1	-
Dolenjska	6	-	-	-	-
Zasavje	4	-	-	-	-
Posavje	5	-	-	-	-
Savinjska	10	-	-	-	-
Koroška	6	-	-	-	-
Podravje	13	-	-	-	1
Pomurje	6	-	1	-	1
SKUPAJ	93	5	3	3	3

Tabela 2: Vrste srednjih in poklicnih šol po regijah Slovenije

regije	gimnazije	tehniške srednje šole	ekonomske in sorodne srednje šole	poklicne šole	glasbene šole
Goriška	5	3	1	7	10
Koprsko	4	4	3	5	11
Notranjska	1	2	1	5	11
Ljubljanska	14	18	8	20	28
Gorenjska	3	7	4	11	17
Dolenjska	3	4	1	7	10
Zasavje	1	3	1	3	5
Posavje	1	1	1	3	13
Savinjska	4	8	3	9	14
Koroška	1	2	1	3	6
Podravje	5	14	3	15	16
Pomurje	3	4	2	5	13
SKUPAJ	47	70	29	94	154

Vir: Statistični letopis Slovenije, 2000, Geografski atlas Slovenije, 1998

Tabela 3: Vrste zdravstvenih ustanov v Sloveniji po regijah

regija	UKC	bolnišnica	reševalna postaja	zdravstveni dom	zdravstvena postaja	Zdravstvena enota	lekarna	lekarniška postaja
Goriško	-	2	3	5	13	-	6	8
Koprsko	-	3	1	4	11	3	6	2
Notranjsko	-	1	3	4	5	1	4	2
Ljubljanska	1	3	4	13	19	2	23	4
Gorenjska	-	4	5	5	11	-	5	9
Zasavje	-	1	3	2	3	-	5	-
Posavje	-	1	2	3	4	2	3	2
Dolenjska	-	1	6	6	13	4	7	4
Savinjska	-	2	5	5	19	1	12	6
Koroška	-	1	4	4	5	2	10	-

Podravje	-	4	6	6	41	6	17	6
Pomurje	-	1	4	4	14	2	5	5
SKUPAJ	1	24	46	61	158	23	103	48

Vir: Statistični letopis Slovenije, 2000, Geografski atlas Slovenije, 1998

Opomba: pri tej tematiki se oba vira ne ujemata povsem

LITERATURA IN VIRI

Prostorski plan Slovenije, delovno gradiv, februar 2001 (osnutek, diskusijsko gradivo)

Prostorski plan Slovenije; Obrazložitev, februar 2001 (osnutek, diskusijsko gradivo)

Strokovna podlaga za izdelavo prostorskega plana Republike Slovenije. Omrežje javnih služb zdravstva, šolstva in socialnega varstva, 2001

Zasnove poselitve in prostorski razvoj Slovenije, M. Ravbar, IG, 2001

Omrežje naselij in prostorski razvoj Slovenije, M. Ravbar, IG, 2000

Družba in prostorski razvoj Slovenije, poročila I-IV, J. Zupančič, IG, 2000

Zasnova lekarniškega sistema v Sloveniji, M. Ravbar, IG, Ljubljana, 2001

Šolski okoliši matičnih in podružničnih osnovnih šol v Sloveniji, A. Rus, IG, 1995

Poročilo o človekovem razvoju, Ljubljana 2000

Program boja proti socialni izključenosti, Ljubljana 2000

Geografski atlas Slovenije, Ljubljana, 1998

Statistični letopis R Slovenije, Ljubljana, 2000